

‘Als er geen orde is, ligt dat aan de leraar’

Orde houden is

Dé nachtmerrie van elke docent: totale wanorde en anarchie in de klas. Ordeproblemen komen heel vaak voor in de klas. De honger naar kennis en tips op dit punt is dan ook groot, zo blijkt uit een training over orde houden.

Trainer en docent wiskunde René Kneyber: ‘De eerste zes weken van het schooljaar moet het gebeuren. Dan geef je grenzen en structuur aan. Wees consequent!’

“Wij als school vinden dat Natasja niet hoeft af te wassen.” Zo kun je reageren als een kind op school komt met de mededeling dat hij het strafwerk niet hoeft te maken van zijn ouders.’ Hiermee stipt René Kneyber een veel voorkomend probleem aan: ouders die het gezag van de leraar in twijfel trekken tegenover hun kinderen. Uit het gezagsonderzoek dat *Schooljournaal* eind 2011 hield onder de leden, kwam dat als een van de grootste problemen uit de bus. Kneyber: ‘Waar bemoeien die ouders zich mee? Dat is het-

CONGRES OVER GEZAG IN HET ONDERWIJS

René Kneyber is één van de sprekers op het congres over gezag in het onderwijs op dinsdag 20 november in Driebergen. Dit congres wordt georganiseerd door Medilex en leden van CNV Onderwijs kunnen er met korting heen. Centrale vraag is: hoe gaat u om met gezagsproblemen binnen uw school? Er zijn sprekers en workshops over onderwerpen als: wat kan er van een docent verwacht worden op het gebied van orde houden en gezag; hoe ga je om met calamiteiten; hoe geef je goede dekking aan het personeel; desinteresse of strijd aangaan in de samenwerking met ouders; hoe gaat u om met mobiele telefoons in uw klaslokaal; wat doet u tegen het plaatsen van ongewenste berichten of filmpjes op internet? De studiedag duurt van 9 tot 16 uur en vindt plaats in Antropia in Driebergen. Deelname kost € 395,- ex btw, leden van CNV Onderwijs krijgen € 75,- korting. Voor meer info: www.medilex.nl.

Foto's: René Bouwman

te leren

zelfde als dat leraren tegen de leerlingen zeggen: “Je hoeft je kamer niet op te ruimen hoor, onzin!” Dus als je zo’n briefje of mededeling van ouders krijgt, direct de ouders uitnodigen op school, want hiermee gaan ze alle grenzen over. Dat is zó kwalijk, dat ouders een verbondje aan gaan met hun kind tégen de leraar!’

FIKKIE STOKEN

Kneyber is docent wiskunde aan het Oosterlicht College in Nieuwegein en oprichter/eigenaar van het trainingsbureau Handelingsbrutaal. Hij schreef onder meer de boeken *Orde houden in het voortgezet onderwijs*, *De ordegenerator* en

EFFECTIEVE SCHRIJFSTRAF

Wat Kneyber betreft is het helemaal uit de tijd om geen straffen uit te delen in het onderwijs. Hij schrijft: *Een straf is effectief als hij duidelijk is (van te voren aangekondigd door de docent), onaangenaam is, consequent, gekoppeld aan gedrag en direct gegeven. Een schrijfstraf is effectiever dan alle andere vormen van straf, blijkt in de praktijk.* Kneyber beschrijft een voorbeeld van een stukje tekst dat gekoppeld is aan het gedrag, uitnodigt tot consistent gedrag bij de leerling en met een hoge irritatiegraad. Het kan bijvoorbeeld veertig keer worden overgeschreven: *Als de leraar iets aan het vertellen is, mag ik niks zeggen, tenzij me iets wordt gevraagd. Ook niet als ik iets heel interessants te zeggen heb of bang ben om dat te vergeten, want dan loop ik het risico straf te krijgen. Beter schrijf ik in het vervolg iets op als ik bang ben om iets te vergeten, dan kan ik in de pauze alle dingen die ik zo belangrijk vind aan mijn vrienden vertellen. Mocht ik in het vervolg nog een keer een straf krijgen, dan zal ik niet meer klagen en mopperen, maar het gewoon accepteren, anders krijg ik nog meer regels, zoals nu.*

werkte mee aan *Gezagsdragers, de publieke zaak op zoek naar haar verdedigers*. ‘Toen ik begon in het onderwijs, was ik waardeloos in orde houden’, vertelt hij zijn cursisten in Utrecht. ‘Een ergere start kun je niet hebben. Het ging tot fikke stoken, uitschelden en vechten in de klas aan toe. Ik ging regelmatig met stevige buikpijn naar school en vroeg me steeds meer af: waarom heb ik hier niets over geleerd op de lerarenopleiding?’ De cursisten stellen zich voor en er komen verhalen langs over wanorde in de klas, burnout, weggepest worden, arrogante vwo-leerlingen, etterige vmbo-leerlingen. En opmerkingen als: ‘Ik luister te veel naar leerlingen, naar wat zij willen’, ‘Ik heb niks over orde houden meegekregen op de opleiding’, ‘Ik vind het moeilijk om grenzen aan te geven’, ‘Ik wil graag streng zijn maar het niet lijken’ en ‘Ik wil graag de kinderen die altijd zoi maken links laten liggen en aan de slag met leerlingen die goed mee doen.’

NIET GEK

Het is niet gek dat orde houden een probleem is in het onderwijs, zo stelt Kneyber in zijn boek *Orde houden in het voortgezet onderwijs*. Volgens onderzoeker Doyle zijn er zes eigenschappen van een klaslokaal die dat probleem in de hand werken: simultaneïteit (er gebeuren veel dingen tegelijk), multidimensionaliteit (meerdere processen in verschillende tempo’s), directheid (gebeurtenissen volgen elkaar snel op), onvoorspelbaarheid (onverwachte wendingen), publiek (acties van docent worden door veel leerlingen gezien) en geschiedenis (een

René Kneyber staat op beide foto's in een situatie die in scene is gezet.

“U” ZEGGEN GEEN WONDERMIDDEL’

Uit een onderzoek van *Schooljournaal* in eind 2011 bleek dat het gezag van leraren afneemt. Veel respondenten noemden toen ‘u zeggen’ als manier om dat gezag weer in ere te herstellen. Kneyber reageert daarop: “U” zeggen is geen wondermiddel. Gezag is dat een leerling er vrijwillig mee instemt dat jij grenzen stelt aan zijn vrij wil. Daarvoor heb je nodig: controle, expertise en een relatie met de leerling. Een strenge, goede leraar voldoet aan controle en expertise, maar als hij niet aardig gevonden wordt, heeft hij nog geen gezag. En een aardige leraar die de touwtjes stevig in handen heeft, maar niet kan uitleggen, mist expertise en geniet daarom geen gezag. Van mij hoeven de leerlingen geen “u” te zeggen, maar als de gezagsverhouding eenmaal duidelijk is, doen ze het vanzelf.’

klas bouwt een set aan routines, normen en ervaringen op). Docenten in het voortgezet onderwijs hebben naar schatting zo’n honderd interacties met individuele leerlingen per dag en moeten elke twee minuten een niet-triviale beslissing nemen om de voortgang van de les te waarborgen.

VOORKOMEN

In het onderwijs gaan werken, is dus vragen om ordeproblemen. Vaak wordt dan met de beschuldigende vinger naar de leerlingen – ‘die pubers toch!’ – gewezen, maar Kneyber stelt onomwonden: ‘Wanneer er geen orde is, ligt dat aan de leraar.’ Volgens hem kan elke docent de vaardigheden aanleren om orde te houden. Voorkomen is daarbij beter dan genezen. Het gaat om klassenmanagement. ‘De eerste zes weken van het schooljaar zijn cruciaal’, vertelt hij aan de gretige cursisten. ‘Dan zet je neer hoe je het wilt hebben. Dan geef je grenzen aan, vertel je gedetailleerd hoe leerlingen zich moeten gedragen en wat de sancties zijn als dat niet gebeurt. Breng daar geen veranderingen in aan, want dan kom je niet betrouwbaar over. Begin met het invoeren van routines en leer dat aan door veelvuldig

'IK BEN MISSCHIEN TE AARDIG'

Miriam Schernus, aanwezig op de cursus, geeft Duits en heeft een ordeprobleem. 'Af en toe heb ik echt geen zin meer om naar school te gaan', zegt ze met een zucht. 'Ik heb een paar drukke jongens in mijn klassen, die ik maar niet in de hand kan houden. Ik word heel aardig gevonden, misschien te aardig, en ben niet streng genoeg. Elk nieuw schooljaar heb ik weer goede voornemens, maar elk jaar gaat het toch weer mis. Dan laat ik de lessen weer verstoren, moet ik strafwerk uitdelen, ouders bellen en noem maar op. Ik wil dit jaar een keer écht goed beginnen! Ik heb het probleem ook wel eens met de jongens zelf besproken en dan krijg ik te horen dat ik niet streng genoeg ben, niet consequent. Daar wil ik dus verandering in brengen.' Drie weken na de cursus zegt ze: 'Het gaat goed dit nieuwe schooljaar! Ik heb geleerd dat het belangrijk is om minimaal de eerste zes weken van het jaar heel consequent te zijn. Van tevoren heb ik een plan gemaakt met wat ik wil en niet wil, welke regels er zijn en wat ik van de leerlingen verwacht in verschillende situaties. Ik heb ze in de eerste les de regels laten opschrijven. Ik heb nu bijvoorbeeld als regel dat iedereen zijn boek en pen en dergelijke bij zich heeft. Hebben ze dat niet, dan krijgen ze een schrijfstraf. Eerder was ik niet zo consequent hierin en had wel eens de helft van de klas zijn spullen niet bij zich. De leerlingen die ik vorig jaar ook al had moeten wel even wennen aan mijn nieuwe ik, maar ik denk dat dat snel beter gaat. In de nieuwe klassen merk ik dat het veel rustiger is en dat ze snel begrijpen hoe het moet en wat wel of niet kan en mag. Veel van de dingen die ik in de cursus geleerd heb, wist ik in theorie wel, maar ik wist toch niet goed hoe ik het moest toepassen en waar precies mijn probleem zat. Dat weet ik nu wel en daar ga ik aan werken.'

herhalen. Routines zijn vooral effectief op wisselmomenten, als leerlingen wisselen van activiteit. Zorg dat het "smart" gedefinieerd is: specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en met een aanduiding van een eindtijd. Je zegt dus niet: "Ga zelfstandig aan het werk", maar je zegt: "Ga tot kwart over drie stil aan het werk, blijf daarbij op je stoel zitten, praat niet, stel geen vragen, en maak opdracht 5 tot en met 15." Zeg niet: "Je moet naar me luisteren", want voor een leerling betekent dat doorpraten en

met een half oor luisteren. Zeg: "Ik wil dat je naar me kijkt, stopt met praten en het boek voor je neemt op pagina 94/95." Wat ook handig is, is het maken van een klassenopstelling, waarbij je leerlingen die elkaar negatief beïnvloeden uit elkaar haalt. Voor de leerlingen is het hiermee duidelijk en voorspelbaar en jij hebt als docent de mogelijkheid invloed uit te oefenen op de interactie in de klas.'

VOLSTREKTE ANARCHIE

Na de cursus licht Kneyber zijn denkbeelden nader toe. 'Beginners kunnen ongeveer een derde van de klas monitoren en moeten daarna vaardigheden aanleren om de klas te managen. Iedereen kan dat leren. Het is dus niet een kwestie van "het wel of niet in je hebben".' Daarnaast moet ook het team op één lijn zitten, benadrukt hij. 'Op de meeste scholen heerst op dit punt volstreekte anarchie. Daar houdt niemand zich aan de regels. Dat maakt het voor de leerlingen heel onduidelijk. En dat laat zien dat regels onderhandelbaar zijn.'

Bij Kneyber ziet elke les er hetzelfde uit: hij staat aan de deur en begroet elke leerling, ze gaan zitten, hij start met de les op het moment dat hij een boek omhoog houdt en zegt op welke pagina ze het open moeten slaan, hij kijkt of iedereen dat doet, begint dan met mededelingen of instructie en daarna vijf minuten stil werken gevolgd door zelfstandig werken. 'Ik loop constant rond, kijk of ze aan het werk zijn en of ze vragen hebben. Aan het eind van de les check ik of ze het begrepen hebben. Als een leerling door me heen praat bij de instructie, zet ik de leerling op de gang. Gebeurt het daarna nog een keer, dan krijgt hij een schrijfstraf, die steeds omvangrijker wordt naarmate het vaker gebeurt. Als ze hun spullen niet bij zich hebben, kunnen ze niet werken, dus krijgen ze vervangend werk en ik zorg dat dat heel vervelend is. Ik laat ze dan bijvoorbeeld de tafels van 1 tot en met 35 opschrijven.' Lachend: 'Iedereen heeft dus altijd zijn spullen bij zich.'

Ciska de Graaff

Identiteit katholieke scholen **in het geding**

Autochtoon Nederland seculariseert in rap tempo en de katholieke kerk loopt daarbij sinds de jaren zestig voorop. Waar de protestanten nog zware achterhoedegevechten leveren op de Veluwe en de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden gooien de katholieken de handdoek in de ring. Niet alleen politiek, maar sinds vorige maand ook op schoolniveau. Schoolbestuur Signum (Den Bosch, Zaltbommel) wil zijn katholieke veren afleggen en vervangen door bijzonder neutrale.

Nog geen vijftig jaar geleden was de rooms-katholieke kerk een machtige, allesoverheersende factor van betekenis in ons land. Voor ruim 35 procent van de bevolking bepaalde de kerkelijke autoriteiten vooral beneden de grote rivieren de dagelijkse gang van zaken. Niet alleen op moreel en zedelijk gebied was hun mening leidend, ook de keuze van school, sportvereniging, omroep, krant en politieke partij werd vanaf de preekstoel nauwlettend in de gaten gehouden. Die tijd is sinds de tweede

helft van de jaren zestig definitief voorbij. Waar de maatschappelijke veranderingen door de protestanten op de *Bible Belt* voor een deel nog buiten de deur zijn gehouden, keerden de katholieken hun kerk massaal de rug toe. In het onderwijs werden de aparte jongens – en meisjesscholen in sneltreinvaart met elkaar gemengd en verdwenen kap en habijt als zichtbare *bedrijfskleding* uit de klas. Maar hoewel kerken hun deuren sloten, bleven de katho-

lieke scholen hun populariteit behouden. Want hoewel ouders voortaan de mis op zondag aan zich voorbij lieten gaan, wilde ze hun kinderen wel iets van katholieke normen en waarden meegeven. Dat is nu geen issue meer. Door de krimp in regio's als Zuid-Limburg en de veranderde bevolkingssamenstelling in de grotere steden zijn veel katholieke scholen gesloten of gaan gebukt onder een identiteitsscrisis. Waarom een school nog katholiek noemen met alleen maar moslimleerlingen, voor wie het Suikerfeest meer betekenis heeft dan Kerstmis?

JOODS-CHRISTELIJK

Jan Timmers, voorzitter van schoolbestuur Signum in Den Bosch en Zaltbommel (24 basisscholen en twee scholen voor speciaal basisonderwijs), greep de presentatie van het herdenkingsboek over 100 jaar katholiek onderwijs in de Brabantse hoofdstad aan, om de rk-signatuur overboord te zetten. Immers, veel scholen van Signum, van wie de rechtsvoorganger in 1911 begon als initiatief van een aantal pastoors, hebben volgens hem niet eens meer een verwijzing naar de katholieke oorsprong van het naambordje op de school. Slechts vijf Bossche scholen noemen zich nog echt katholiek en zijn het niet alleen op papier. In het mede door het *Brabants Dagblad* georganiseerde Nieuwscafe 073 in de Verkadefabriek in Den Bosch zei Timmers eind vorige maand dat hij tien jaar geleden al af wilde

'OOK VRIJHEID VAN ONDERWIJS'

'Allereerst vinden wij het heel belangrijk dat er aanbod is van verschillende soorten onderwijs dat aansluit bij de wensen van ouders, leerlingen en leerkrachten. Voorop voor ons staat', zegt CNV Onderwijsbestuurder Joany Krijt, 'dat ouders de vrijheid hebben een school te stichten die aansluit bij hun religieuze of pedagogisch-didactisch opvattingen. Maar als, zoals in Den Bosch, een bestuur de katholieke identiteit wil opgeven en de ouders staan daar voor honderd procent achter, en de MR is er in gekend, dan is dat voor ons ook vrijheid van onderwijs. In dit geval om het zo in te richten zoals zij dat zelf willen. Maar het kan geen kwaad om een debat hierover op de agenda te zetten.'